

—≡ Ս Ի Ո Ն ≡—

Լ.Ա. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1957

«ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — ՆՈՅԵՄԲԵՐ»

ԹԻԻ 10-11

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

“ՀԱՒԱՏԱՄՔ ԵՒ Ի ՄԻ ՄԻԱՅՆ... ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻ”

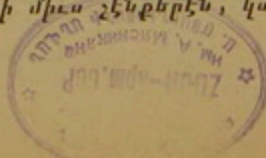
Եկեղեցին այն կրօնական կազմակերպութիւնն է որուն նպատակն է շարունակել, մինչև ի կատարած աշխարհի, այն առաքելութիւնը որուն համար Քրիստոս աշխարհ եկաւ։ Իրագործել, սերունդէ սերունդ, այն նպատակը՝ զոր Քրիստոս զրաւ եկեղեցիին համար։ այսինքն սրբացնել իր անդամները և առաջնորդել զանոնք յաւիտեանական կեանքի և փրկութեան։ Այս հասկացողութեամբ եկեղեցիին գործը շարունակութիւնն է երկրի վրայ Քրիստոսի գործին։

Ուղղափառ եկեղեցին միայն այս գործը կրնայ կատարել։ Իր առաքելութեան ճամբէն շեղած, կամ իր նկարագիրը եղծուած եկեղեցի մը չի կրնար աստուածազիր այս նպատակը իրագործել։ Եկեղեցին ունի յատուկ նշաններ որոնք կը ճշգրտեն իր իսկական նկարագիրը և կը հաստատեն իր ուղղափառութիւնը։ Եկեղեցիի այս նշանները կամ յատկանիշերը յիշուած են մեր Հաւատոյ Հանգանակին մէջ։ «Հաւատամք ի մի միայն, ընդհանրական և Առաքելական Սուրբ Եկեղեցի»։ Եկեղեցիի այս նշանները սերտօրէն իրարու կապուած են։ մին կ'ենթադրէ միւսը։ մին այնքան կարևոր է որքան միւսը։ Մեր յառաջադրած նպատակին համար սակայն մենք պիտի զբաղինք անոնցմէ երկուքով միայն։ Եկեղեցիի Մրբութեամբ և Միութեամբ։

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՆՊԱՏՈՒԻ ԵՄԱՌԱՅՈՂԸ ՄԻԱՅՆ ՍՈՒՐԲ Է։—

Մրբութիւնը կրկնակ իմաստ ունի։ Սուրբ կը նշանակէ նախ՝ մաքուր, անարատ, ամբիժ։ Սուրբ է այն առարկան կամ անձը որ իր մէջ չունի իր բնութեան հակառակ տարրեր, որոնք աղարտեն իր գեղեցկութիւնը և խանգարեն իր բարւոք գործունէութիւնը։ Մեր երեսը պէտք կը զգանք սրբել յաճախ երբ անոր վրայ նստած են աւելորդ տարրեր որոնք կ'եղծեն անոր բնականութիւնը և կ'աղարտեն անոր տեսքը։ Մեր աչքերը կը սրբենք երբ անոնց մէջ մտած օտար տարրեր արգելք կ'ըլլան անոր բարւոք գործելուն, յատակ տեսողութեան։

Մրբութիւնը ունի նաև ուրիշ առում։ Սուրբ է այն առարկան կամ անձը որ զատուած է իր տեսանկերու մէջէն և յատկացուած է աստուածային նպատակի մը։ Սուրբ է այն շէնքը որ կը ջոկուի միւս շէնքերէն, կամ կը շինուի



յատկապէս, տրամադրուելու համար աստուածային պաշտամունքի: Սուրբ է այն բաժակը որ կ'ընտրուի միւս բաժակներու մէջէն, կամ կը շինուի յատկապէս, Հաղորդութեան Ս. Խորհուրդի ընթացքին զործածուելու համար: Սուրբ է վերջապէս այն անձը որ աշխարհէն ու մարգերէն կը զատուի՝ ինքզինք ամբողջութեամբ տալու համար Աստուծոյ ծառայութեան:

Եկեղեցին սուրբ է այս կրկնակ իմաստներով:

Երբ Եկեղեցիի սրբութեան մասին կը խօսինք երբեք անտես չենք ըներ այն իրողութիւնը որ Եկեղեցիին բոլոր անդամներն ալ սուրբ չեն: Ստույգ է որ Եկեղեցիի մէջ, և Եկեղեցիի անունով, անսուրբ զործեր կը կատարուին, ինչպէս արդարադատ պետութեան մը հպատակներուն մէջ շատ մը անարդար զործեր կը պատահին: Սակայն այդ մեղսալից զործերը չեն ազդեր Եկեղեցիի սրբութեան վրայ, որչափ ատեն որ Սրբութիւնը Եկեղեցիին խտէալն է, որչափ ատեն որ սրբարար շնորհներ կը զործեն իր մէջ, որչափ ատեն որ Եկեղեցին կը դատապարտէ բացէ ի բաց նման անսուրբ և զայթակղալից զործերը, և որչափ ատեն որ կ'աշխատի մեղաւորները իրենց չար ճանապարհէն հանելով սրբութեան ուղիին մէջ դնել: Բաց աստի, մինչ Եկեղեցին իր անդամները Սրբութեան խտեալին կը կանչէ, միւս կողմէն հաստատ զիտէ որ զայթակղութիւններ անխուսափելիօրէն պիտի պատահին մինչև իսկ իր մէջ. «Չէ մարթ չղալ զայթակղութեան (անկարելի է որ զայթակղութիւններ չպատահին) բայց վա՛յ այն մարդոյն յոյր ձեռն գայցէ»: «Եթէ մեղիցէ եղբայր քո... ասա՛լիք յեկեղեցւոյ»: Կը նշանակէ որ Եկեղեցիի մէջ մեղանշողներ պիտի ըլլան, որոնք ասկաւին մեր եղբայրներն են, մինչև որ այն աստիճան անուղղայ մնան որ այլևս մեղի համար «հեթանոսի» պէս ըլլան. այսինքն Եկեղեցիէն դուրս մնացողներու կարգին անցնին: Ս. Օգոստինոս կ'ըսէ. «Կ'ընդունինք որ Եկեղեցիի մէջ չարեր և բարիներ կան. չարերը յարդ են, բարիները՝ ցորեն»: Ապաշխարութեան խորհուրդի զոյութիւնը ինքնին կ'ենթադրէ մեղաւորներու զոյութիւնը Եկեղեցիի մէջ, վասնզի մեղաւորաց համար հաստատուած խորհուրդ մըն է այն:

Աւետարանի Յորենի և Որոմի ինչպէս նաև ծովի մէջ նետուած Ուռկանի առակներն ալ կը հաստատեն այս իրողութիւնը: «Բազումք են կոչեցեալք, սակաւք են ընտրեալք»:

Այս լայն փակազիծը բացինք լոկ ըսելու համար որ Եկեղեցիի Սրբութիւնը և անդամներէն ոմանց մեղաւոր եղած ըլլալու իրողութիւնը իրարու չեն հակասեր, ինչպէս պետութեան մը հպատակներու մէջ վխտացող զոյերու, կաշառակերներու և մարդասպաններու զոյութիւնը պետութեան արդարադատութեան վրայ չազդեր որքան ատեն որ ան վերոյիշեալները յանցապարտ կը նկատէ և կը պատժէ:

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԿԸ ԿՈՐՄՆՅՆԷ ԻՐ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՇԽԱՐՀԻԿ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ԼՃՈՒՆԵԼՈՎ. —

Եկեղեցին նախ Սուրբ է իբրև մաքուր և անարատ կազմակերպութիւն. որովհետեւ Սուրբ է իր Հիմնադիրը, Յիսուս Քրիստոս: Սուրբ է իր նպատակը, որ է սրբացնել իր անդամները: Սուրբ են միջոցները զորս կը կիրարկէ իր նպատակին հասնելու համար, այսինքն Ս. Խորհուրդները և սրբազան պաշտա-

որ մոռնալով Եկեղեցիի այս սրբազան կոչումները կը լծեն զայն քաղաքական, կուսակցական և այլ անհատական փառասիրական նպատակներու, Քրիստոսի անարատ հարսը օտար տէրերու ազախնութեան տալու սրբապիղծ մեղքը կը գործեն. ու եթէ չզղջան և չդարմանեն իրենց գործած մահացու մեղքը, ներում պիտի չգտնեն «ոչ յայսմ աշխարհի և ոչ ի հանդերձելումն»:

Եթէ Եկեղեցին իր իսկական նպատակին ծառայէ, ըստ աստուածային խոստման՝ անպակասելի է, այսինքն պիտի տեսէ մինչև ի կատարած աշխարհի. «Դրունք դժոխոց զնա մի՛ յաղթահարեսցեն»: Այդու իսկ, այսինքն իր անպակասելի հանգամանքով իսկ, ինչ որ կապուած է Եկեղեցիին պիտի տեսէ իր հետ միասին, ըլլայ այդ լեզու, զիր, զրականութիւն, մշակոյթ, մինչև իսկ «ազգ»: Իսկ եթէ իր յաւերժական նպատակը թողլով ժամանակաւոր և կորնչական երեոյթներու ետեւէն վազէ, պիտի կորսնցնէ նաև իր ունեցածը. «Ձի ամենայնի որ ունիցի՝ տացի և յաւելցի. և որ ոչն ունիցի՝ և զոր կարծեն թէ ունիցի՝ բարձցի ի նմանէ»:

Ստույգ է թէ Եկեղեցին իր զիստուր նպատակին քովն ի վեր՝ յարակից գործեր ալ ունի, օրինակ ընկերային ծառայութիւն և մտաւորական մշակութիւն: Բայց այս բոլորը կ'ընէ ոչ որպէս նպատակ, այլ իբրև միջոց իր հիմնական նպատակին: Ասոնք Եկեղեցիին կրօնական և բարոյական գործունէութեան քովնոր արգասիքներ են որոնցմէ կ'օգտուին հաւատացեալն ալ, անհաւատն ալ: Եկեղեցին եթէ վերածուի լոկ բարեսիրական կամ մշակութային կազմակերպութեան մը, այնքան կը մերկանայ իր սրբութեան յատկանիշէն, սրբան պիտի մերկանար վերածուելով քաղաքական կամ կուսակցական ընկերութեան մը:

Եկեղեցին իր Սրբութեան յատկանիշին դէմ գործած կ'ըլլայ նաև եթէ ենթարկուի և գործիք զառնայ ուրիշ ունէ արտաքին իշխանութեան և իր ուղղութիւնը ստանայ անկէ: Եկեղեցին բացարձակապէս պերժ պէտք է ըլլայ աշխարհում կամ ձախէն եկող ունէ ճնշումէ և հովանաւորութենէ: Եկեղեցին ինքնիշխան և ինքնաբաւ կազմակերպութիւն մըն է Աստուծոյ հովանիին և իշխանութեան ներքև: Եկեղեցին Աստուծոյ իշխանութեան սահմաններէն դուրս կը հանուի, երբ Եկեղեցիի կարգ մը շրջանակներու պատասխանատու անձեր զայն կը դնեն խայտաբղէտ պատմութեաններ հազած այս ու այն կազմակերպութեանց հովանիին և հեղինակութեան ներքև: Ասիկա ստրկացնել է Եկեղեցին և կապուել իրմէ այն ազատութիւնը «որով Քրիստոս զմեզ ազատեցոյց»: Եկեղեցին «յազատութիւն կոչեցեալ է»: Բոլոր անոնք որոնք Եկեղեցին ստրկացնելու սրբապղծութիւնը կը գործեն՝ պատասխանատու են նախ առաջի Աստուծոյ որ կ'ըսէ. «Վա՛յ մարդոյն այնմիկ յոյր ձեռն զայցէ զայթակղութիւն: Լաւ էր նմա թէ վէ՛մ երկանաքար կախէր զպարանոցէ նորա և անկանէր ի ծով»: Նման մարդիկ պատասխանատու են նաև Եկեղեցիի բարձրագոյն իշխանութեան տուչի, որ հեղինակութիւնն ունի «սատանային մատնելու» զանոնք:

Աշխարհի մէջ կրնան գտնուիլ կազմակերպութիւններ, որոնց ուղղութիւնը պատահաբար կրնայ ատեն մը զուգահեռ ընթանալ Եկեղեցիի ուղղութեան հետ: Նման երեւոյթներ սակայն ժամանակաւոր են և հետեւաբար Եկեղեցին պէտք չէ անոնց հետ դաշինք կնքէ, որովհետև անխուսափելիօրէն պիտի զան հանգրուաններ ուր աշխարհիկ կազմակերպութեան ուղղութիւնը պիտի ընդի Եկեղեցիի բռնած ուղղութենէն: Նման պարագաներուն ստիպել որ Եկեղեցին դուրս

զայ իր գծէն և ընթանայ աշխարհիկ կազմակերպութեան հետ, զայն մոլորանքի և կորուստի առաջնորդել է: Եկեղեցին չէ ճիւղում աշխարհիկ ուղիներէն քալելու համար. երբ նման ճամբաներու մէջ մտնէ, հարկադրաբար պիտի առաջնորդուի այն կազմակերպութիւններէն որոնք մէջտեղ եկած են այդ ճամբաներէն միայն քալելու համար: Հետևաբար եկեղեցին պէտք է պահէ իր անկախութիւնը և միշտ պէտք է մնայ իր Աստուածային հիմնադիրէն իրեն համար շինուած «Արքունական ճանապարհին» մէջ: Երբեք պէտք չէ հակի աջ կամ ձախ, պէտք չէ նոյնացնէ ինքզինք այս կամ այն հոսանքին, այս կամ այն ուղղութեան հետ: Եկեղեցին ունի արդէն իր ուրոյն ուղղութիւնը: Եթէ հետապնդէ իրեն յատուկ եղող նպատակները, իրեն յատուկ եղանակներով, եկեղեցին այդու իսկ կը պայքարի չարին դժուրութեանց դէմ, ուր որ ալ ըլլան անոնք:

Մէկ է. ՀԱՅՅ. ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԹԷ՛ ԳԱՒԱՆԱՆՔՈՎ, ԹԷ՛ ՆՈՒԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՄԲ. —

Եկեղեցիին միւս կարեւոր յատկանիշն է միութիւնը: Հայաստանեայց եկեղեցին մէկ է ոչ միայն հաւատքով, ծէսով, Ս. Խորհուրդներով, այլ նաև մէկ է իր կանոնական օրէնքներով և իր նուիրապետական դրութեամբ: Իր կանոնական օրէնքները դրուած են Հայց. եկեղեցիի բարձրագոյն հեղինակութիւնը ներկայացնող եկեղեցական ժողովներու կողմէ: Եթէ պէտք ըլլայ անոնց մէջ փոփոխութիւններ մտցնել կամ նոր կանոններ սահմանել, այդ պէտք է ըլլայ եկեղեցիի միևնոյն բարձրագոյն օրկաններով: Եկեղեցիի լրութենէն ընդունուած և դարբերու գործածութեամբ նուիրադրածուած հիմնական կանոններու հակառակ մասնակի օրէնքներ սահմանել, կը նշանակէ խախտել եկեղեցիի Միութիւնը:

Հայաստանեայց եկեղեցին մէկ է նաև իր վարչական և նուիրապետական դրութեամբ: Իր ընդունած վարչաձևին համաձայն, Հայց. եկեղեցիի մէջ գոյութիւն ունին ինքնավար քանի մը շրջանակներ: Այս ինքնավար Աթոռներու գոյութիւնը երբեք չեղծեր Հայց. եկեղեցիի Միութիւնը, որովհետև նախ անոնք իրարմէ բոլորովին անջատ միաւորներ չեն, այլ մեծ ամբողջի մը անբաժանելի մասերն են: Երկրորդ՝ կանոնական որոշ օրէնքներով կապուած են անոնք Հայց. եկեղեցիի կեդրոնական Աթոռին: Իւրաքանչիւր ինքնավար Աթոռին հեղինակութիւնը կը տարածուի իրեն համար սահմանուած շրջանակին վրայ միայն: Իր շրջանակէն դուրս գալ և իր հեղինակութիւնը տարածել ուրիշ Աթոռներու իրաւասութեան ենթակայ շրջաններուն վրայ՝ նախ բացայայտ հակա-կա-նոնական արարք մըն է. երկրորդ՝ հիմքէն կը խախտէ Հայց. եկեղեցիի Մէկութիւնը: «Ինչ որ չէք ուզեր որ ուրիշներ ձեզի ընեն, դուք ալ անոնց այնպէս մի՛ ընէք»: Աւետարանական ծանօթ ոսկեղէն խօսքին այս ժխտական ձեւին նկատառութիւնը գէթ կը սպասուէր անոնցմէ՝ որոնց մէջ տակաւին չէ մեռած մարդկային ամենէն տարրական ողջմտութեան գիտակցութիւնը, եթէ մեռած է մինչև իսկ Քրիստոնէական ոգին ու կանոնական և կարգապահական գիտակցութիւնը: Ինքնավար Աթոռներէն ոչ մէկը պիտի ուզէր որ իր քոյր նուիրապետական Աթոռներէն մին կամ միւսը ոտնձգութիւններ ընէր իր իրաւասութեան ներքև դրուած շրջանին մէջ: Նման փոփոխութիւններ, եթէ հարկ է ընել, պէտք է կատարուին փոխադարձ հասկացողութեամբ, և եկեղեցիի Գերագոյն Իշխանութիւնը ներկայացնող ժողովական Մարմիններու կողմէ, և ոչ թէ ինքնազուլու:

Տրուած ըլլալով հանդերձ շրջանային ինքնավարութեան այս սկզբունքը, և ընդունելով հանդերձ ինքնավար Աթոռներու կանոնական դիրքը Հայց. եկեղեցիի նուիրապետութեան մէջ, դեռ անխախտ կը մնայ այն միւս սկզբունքը որ պայման է եկեղեցիի մը Մէկութեան. այն է՝ Մէկ եկեղեցին մէկ զուխ միայն կ'ունենայ:

Երկզխանի զործարանաւոր միութիւն մը անձանօթ է որքան իրաց բնական մարդին մէջ, նոյնքան և աւելի Մի եկեղեցիին մէջ: Եթէ այսօր Քրիստոնէական աշխարհի մէջ «բազում եկեղեցիներ» կան, պատճառն այն է որ «բազում զուխներ» կան: Գլուխին մէկ կամ բազում ըլլալն է որ կը ճշդէ մարմիններուն և կազմակերպութեանց մէկ կամ բազում ըլլալը: Հայց. եկեղեցին եթէ կ'ընդունի որ Մէկ է, պէ՛տք է ունենայ Մէկ և ընդհանրական զուխ մը, այլապէս՝ կը խախտի Հայց. եկեղեցիի Մի-ութիւնը:

Եկեղեցիի վարդապետական կամ դաւանաբանական Միութեան դէմ զործելը կը կոչենք հեռեկանութիւն: Իսկ եկեղեցիի վարչական Միութեան դէմ զործելը, այսինքն եկեղեցիին մէջ երկուութիւն յառաջացելը, կը կոչենք հեռնութիւն: Եկեղեցիին համար երկուքն ալ հաւասարալիւ վտանգաւոր են և հետեւաբար՝ դատապարտելի: Վտանգի երկուքն ալ կը խախտեն եկեղեցիի Միութեան յատկանիշը, և կ'եղծանեն անոր զիմազիծը:

Հայաստանեայց եկեղեցին մէկ է և մէկ միայն կրնայ ըլլալ: Այս Միութեան մէջ մնալու համար անհրաժեշտ է ոչ միայն նոյն հաւատքն ու պաշտամունքն ունենալ այլ նաև անհրաժեշտ է ընթանալ մէկ եւ նոյն կանոնական օրէնքներով: Անհրաժեշտ է մէջն ըլլալ միեւնոյն նուիրապետական եւ միեւնոյն եկեղեցական-վարչական դուրսեան զոր ունի Հայց. եկեղեցին: Հայաստանեայց եկեղեցիի նուիրապետութեան, հոգեւոր իշխանութեան բարձրագոյն զուխը Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն է:

«Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս» տիտղոսը կարեւոր և հիմնական սկզբունքի մը արտայայտութիւնն է. եկեղեցիի Միութեան յատկանիշէն կը բղխի այդ տիտղոսը: Հայց. եկեղեցիի Միութիւնը «Ամենայն Հայոց կաթողիկոս»ի անձին մէջ կը մարմնանայ: Զայն նշկանելը կը նշանակէ խզուիլ, դուրս գալ, Հայց. եկեղեցիի Միութեան սահմանէն: Շրթունքի սպասարկութիւն միայն կ'ըլլայ «ճանչնալ Ս. Էջմիածնի հոգեւոր հեղինակութիւնը» առանց ճանչնալու անոր հաստատեալ իրաւասութեան բովանդակութիւնը և սահմանը:

«Ամենայն թագաւորութիւն բաժանեալ յանձն իւր աւերի, և ամենայն քաղաք կամ տուն բաժանեալ յանձն իւր՝ ոչ կացցէ»: Աւետարանական և պատմական այս ճշմարտութեան տխուր վիճակ մեր ազգային-քաղաքական պատմութիւնն է: Հայց. եկեղեցիի բարձրագոյն իշխանութիւնը և Հայ եկեղեցիի հաւաքատ գաւակները, արթննալով ահաւորութենէն վտանգին որ կը բացուի Մայրենի եկեղեցիի ոտքերուն ներքեւ, թոյլ պէտք չէ տան որ վերոյիշեալ վճիռը իրականանայ նաև մեր եկեղեցական պատմութեան մէջ: